

Rekommendationer angående handhavandet av altarets heliga sakrament.

Utgivna av biskopen i Växjö våren 1990 efter utarbetande på prostmötets uppdrag av kontraktsprostarna Gunnar Carlsson och Sven Lenhoff.

Handhavandet av altarets heliga sakrament.

A. Allmänt

Dopet admitterar till nattvarden. Det betyder att också barn i förälders eller annan vuxens sällskap har möjlighet att få mottaga nattvarden. Svenska kyrkan praktiserar inte spädbarns kommunion men vid familjekommunion kan barnen delta från 5-årsåldern.

Konfirmander kan under lästiden (om de inte tidigare har admitterats) admitteras till nattvarden. Men konfirmandläraren skall då först ha undervisat dem om nattvarden och döpt den eller de konfirmander, som var odöpta vid läsningens början. Eftersom vi har ett växande antal odöpta, som tillhör Svenska kyrkan, är det lämpligt att undervisa om möjligheten att bli döpt som vuxen. Det är viktigt, att kyrkan möter den längtan som kan finnas hos dessa människor att få mottaga nattvarden och dela kyrkans fulla gemenskap. Det bör också vara lämpligt att tid efter annan undervisa om möjligheten till sjukkommunion..

Barn som följer med förälder eller annan vuxen till kommunionen men själv inte mottager nattvarden bör lämpligen välsignas av prästen genom handpåläggning och välsignelseord. Exempel på välsignelseord: "Dopets Gud bevara Dig".

Traditionen att använda osyrat bröd vid nattvarden är i Svenska kyrkan mycket fast förankrad och det finns i allmänhet inget skäl till att ändra detta. Skulle man ändå vid något tillfälle ex konfirmandläger, där konfirmanderna själva bakar nattvardsbrödet, använda syrat bröd, bör den gudstjänstfirande församlingen informeras om detta.

Nattvardsbrödet kan för vissa allergiker vara ett problem varför församlingarna också bör ha tillgång till glutenfria oblater.

1. Vem får delta

2. Brödet och
vinet

Vinet vid nattvarden kan inte i normala fall ersättas med annan dryck. Däremot är det naturligt att sträva efter en låg alkoholhalt inte minst med hänsyn till att konfirmander deltar i nattvarden.

Vid barns kommunion tillämpas intinktion.

Utifrån Biskopsmötets rekommendation 1978 i frågan erbjuds möjligheterna vin, vin och vatten, avalkoholiserat vin.

Vid intinktion blir självfallet frågan om vinets alkoholhalt av mindre betydelse. Alkoholsjuka människors nattvardsgång bör lösas individuellt genom personlig själavård.

Traditionen att vid tillredelsen blanda vatten och vin i kalken är i Svenska kyrkan inte vanlig. Men det finns såväl teologiska som allmänkyrkliga skäl som talar för att sådant bruk. Vattnet har i senare tid tillskrivits en rent praktisk uppgift som medel för utspädningen av vinet för att minska dess alkoholhalt. Men blandandet av vin och vatten har framför allt ett liturgiskt symbolinnehåll. 'De båda elementen har tolkats som symboler för Kristi mänskliga och gudomliga natur. Att de blandas har även tolkats som enheten mellan Kristus själv och alla döpta' (C.H. Martling).

3. Vatten och
vin

När enskilda församlingsbor och förtroendevalda ställs inför frågor om nattvardsfirandet berör det också djupa skikt i den enskildes trosliv och i församlingens historiska utveckling. Prästerlig förkunnelse om ovärdiga nattvardsgångar kan fortfarande sätta sina spår liksom de krav på allvar och högtidlighet som ställdes. Å andra sidan finns ofta en längtan till uppbrott mot mer av glädje och rörlighet i gudstjänsten och nattvardslivet. Just nu finns en viss oro för alltför stora olikheter mellan nattvardsfirandet i olika kyrkor och att osäkerhet utbreder sig bland nattvardsgästerna. Därför är undervisning och information synnerligen viktig. De nya bruken måste presenteras och kommenteras både i förkunnelsen och i direkt information inför nattvardsfirandet. Därmed ges församlingen ord att tolka det, som för denna, är nyordning. Det är viktigt att man inte alltför länge uppehåller sig vid försöksverksamhet av olika slag utan söker finna de nya formerna för församlingens nattvardsfirande relativt snabbt.

4. Attityd

För att fira nattvard kan förutom de traditionella tingen – kalk, patén, vinkanna, oblatask – också behövas kanna för vatten, som vid tillredelsen tillsättes vinet, ask för konsekrerat bröd (invigt bröd som blivit över din kommunionen) samt corporale. Corporalet är en mindre kvadratisk duk av linne. Den användes enbart för att duka nattvardsgåvorna på och bör också användas vid sjukkommunion.

5. Kärll m.m.

Det är viktigt inte minst i samband med intinktion, att prästen undervisar om att det är inte mängden av bröd och vin som mottas i nattvarden eller sättet att motta detta som är det avgörande för rätt nattvard. Det kan finnas skäl som talar för intinktion (se punkten 2. "Brödet och vinet"). Skälen för intinktion kan också vara av personlig art.

6. Rätt natt-
vard

Genom att använda intinktion får man möjlighet att behålla den gemensamma kalken och undvika särkalkar. Det kan inte utifrån kyrkans historia och praxis hävdas att intinktionen enbart skulle höra hemma i sjukkommunionen.

Sättet att motta nattvardsgåvorna kan skifta. Kyrkans historia visar ett varierande sätt att motta brödet och vinet.

Det kan också finnas praktiska synpunkter som man bör ta hänsyn till. Det torde vara lämpligt med kommunionprocession och intinktion, när man kan förvänta sig ett större antal kommunikanter.

Att förvalta sakramenten är en central uppgift för prästen. Det är därför naturligt att frågor om nattvardsfirandet berör prästen mycket djupt. När prästen tar ställning till frågor hur och hur ofta nattvard skall firas är det inte bara praktiska frågor. Det har med prästens teologiska grunduppfattning och identitet som präst att göra.

7. Prästens
uppgift

Mot bakgrund av prästens respektive församlingens inställning i nattvardsfrågor måste en viss olikhet i praxis få råda i församlingarna. Det är angeläget med en generös inställning så att i församlingar där intinktion är allmänt borde möjlighet också vid vissa tillfällen ges till nattvardsfirande i traditionell form.

Det finns en viss förnyelse av nattvardsfirandet som måste få gälla i hela Svenska kyrkan och ses som uttryck för Svenska kyrkans lära.

Det ena är barns tillträde till nattvarden. Varje präst och församling måste här samtala om hur detta görs möjligt i församlingen. Det andra är möjligheten till intinktion.

Man måste här räkna med att nattvardsgäster i alla kyrkor väljer att ta emot brödet i handen för att sedan doppa det i kalken när prästen kommer med den.

B. Nattvardsfirandet

Under offertoriepsalmen kan kollekten tas upp och nattvardsgåvorna och kollekten bäras fram till altaret.

Vinkannen placeras normalt på norra (vänstra) delen av altaret och oblatasken på södra (högra) delen. Kalk och patén mitt på altaret.

Prästen dukar altaret genom att breda ut corporalet mitt på altaret för kalk och patén. Så mycket av brödet och vinet som beräknas åtgå avskiljes. Brödet lägges på paténe ev. direkt på corporalet. Vin och ev. vatten hälls i kalken.

Över nattvardsgåvorna, som ligger på corporalet läses instiftelseorden. Vid behov av påfyllning av vin i kalken läses inte på nytt instiftelseorden. Däremot vid påfyllning av inte invigt bröd läses instiftelseorden för brödet över dessa.

Under hymnen "O Guds Lamm" kan fridshälsning utväxlas. Fridshälsningen kan ske genom att gudstjänstdeltagarna tar varandra i hand. Fridshälsningen kan utgå från prästen.

8. Praxis

1. Offertoriet

2. Det invigda

3. Fridshälsning

Kommunionen kan ske vid altarringen eller vid en eller flera stationer utanför altarringen i koret eller nedanför kortrappa. Kommunikanten mottar då nattvarden stående. Förekommer kommunikationprocession bör lämpligen psalm sjungas under kommunionen. Kommunionen kan ske som "slutet duklag" eller som "obruten kommunion". Vid obruten kommunion liksom vid kommunikationprocession uttalas slutönskan först när alla har kommunicerat.

4. Kommunionen

Vid nattvardsfirandet på traditionellt sätt ges brödet åt kommunikanten med orden "Kristi kropp, för dig utgiven".

5. Mottagande

Kommunikanten bör ges möjlighet att ta emot brödet i handen. Kalken ges åt kommunikanten med orden "Kristi blod, för dig utgjutet".

Kommunikanten bör ges möjlighet att styra/hålla kalken.

Intinktion kan ske genom att kommunikanten själv väljer detta sätt genom att ta emot brödet i handen och själv sedan doppa det i kalken.

Vid denna typ av intinktion har kommunikanten valfrihet.

Intinktion kan också ske genom att prästen håller kalken och doppar brödet och räcker det direkt i munnen på kommunikanten med orden "Kristi kropp och blod, för dig utgivna".

När alla har kommunicerat ställer prästen i ordning nattvardskärlen för att därefter bedja tackbönen.

Om hanteringen av det överblivna har rätt och råder olika uppfattningar. Samstämmighet bör dock råda om att hanterandet bör ske med pietet.

Därför kan små mängder invigt bröd och vin konsumeras av prästen och ev. medhjälpare i samband med deras kommunion. Större mängd bröd kan läggas i en särskild ask för konsekrerat bröd att användas i kommande mässor. Större mängd konsekrerat vin hålles lämpligen ut i vigd jord ev. i piscina.

6. Det överblivna

C. Ansvaret

Det ankommer på prästen att celebrera mässan och handha det invigda i enlighet med Svenska kyrkans lära och allmänkyrklig tradition.

1. Prästens ansvar

Det torde också i första hand vara prästen i resp. konfirmandgrupp som medverkar till att konfirmanderna får tillfälle att delta i nattvardslivet.

Den enskilde tjänstgörande prästen bestämmer alternativ i gudstjänsten, t.ex. vilken nattvardsbön som skall läsas. Men det praktiska handlandet bör bli föremål för överläggning mellan pastoratets präster och kyrkoråd/en varefter prästerna fastställer en handlingslinje—intinktion, familjekommunion etc. Kyrkoherden har huvudansvaret för att viss samstämmighet råder i gudstjänst- och nattvardslivet, vilken präst som än tjänstgör. Kyrkoherden beslutar också—efter samråd med präster och kyrkomusiker—när församlingen skall fira de olika huvudgudstjänster som kyrkorådet fastställt.

Kyrkorådet får meddela föreskrifter om vilka former av huvudgudstjänster som utöver högmässan skall användas i församlingen.

2. Kyrkorådets ansvar

Det betyder i nattvardens sammanhang att kyrkorådet efter att ha samrått med präster och kyrkomusiker beslutar i vad mån söndagsmessa och familjemässa får förekomma som huvudgudstjänst. För att ge barn möjlighet att delta i nattvardefirandet får familjemässan anses särskilt lämpad. Det är naturligt att kyrkorådet deltar i samtal om det som kyrkoherden och prästerna till sist har att ta ansvar för.

Litteratur

Barnen vid Herrens bord... (Rekv. hos Sv. kyrkans nämnd för gudstjänstliv och evangelisation).

Brödet och vinet i Herrens måltid. Utredning om nattvardselementens beskaffenhet. Av Kyrkomötet 1987 rekommenderad som underlag för studium och pastoral handläggning.

(Rekv. hos Sv. kyrkans nämnd för gudstjänstliv och evangelisation)

Dop Nattvard Ämbete Den officiella texten från Faith and Order – den s.k. Lima-texten 1982 – jämte kommentar.

S. Garmo "Vi firar mässa. Synpunkter och förslag till 1986 års kyrkohandbok" Sthlm 87

A. Jungmann, M. Martinsson "Kyrkans liturgi. Kortfattad förklaring mot dess historiska bakgrund" Sthlm 81

C.H. Martling "Den talande tystnaden – Om det liturgiska symbolspråket" Göteg 87

"Tjänst i heligt rum – Handbok för kyrkvärdar"

4 uppl. Arlov 87

Riktlinjer med anledning av övergången från 1942 års kyrkohandbok till 1986 års kyrkohandbok (§ 3 Växjö domkapitels cirkulär 1/1987).

Svenska kyrkans gudstjänst. Invigningshandlingar. Kyrkoinvigningen

- Liturgiska utvecklingslinjer, Åke Andrén. SOU 1985:49.